

Albert Renooij (1890-1954)

Melancholisch huilt een windvlaag door het oude riet

Dichtregel uit *Mist* (Albert Renooij, januari 1931), dat verder gaat met "zich verliezend in de vaalheid van 't nabij verschieft". © Gortmans Centrum 2012

Van april tot en met oktober 2011 en in april, juni en oktober 2012 publiceerde Arne van Mourik in *De Problemist* een serie van zes artikelen plus epiloog over de dammer/problemist en dichter Albert Renooij. Om het gedachtegoed van deze Noord-Hollandse denker voor een breder publiek toegankelijk te maken is besloten deze ruime samenvatting, inclusief extra foto's en gedichten (of fragmenten daarvan), online te publiceren. Veel dank wordt uitgesproken aan mevrouw Nelly Hopstaken-Klijnsma, geboren Renooij, die vrijwel alle informatie niet het damspel betreffende aanleverde.

Inhoudsopgave

blz.	
1	Korte levensschets
2	Dichter met een goed stel hersens
3	Problemen gebaseerd op slagsystemen
3	De wisselprijs van de Groene Amsterdammer
5	Partijspeler
6	Remise en winst
7	Uithangbord
8	Bronnen

Bijlagen

8	I Gedichten van Albert Renooij
10	II Dichtregels van Albert Renooij

Korte levensschets

Albert Renooij werd op 15 februari 1890 te Lambertschaag (Hoogwoud, Noord-Holland) geboren, als vierde en jongste zoon van David Renooij (1853-1924) en Neeltje Oudheusden (1852-1898). Na hem kwam er nog een zusje bij. Albert, roepnaam Ab, groeide op in een gelovig gezin; de invloed van dorpsgemeenschap en gereformeerde kerk was groot. Vele "moderne gebruiken" waren voor gelovigen verboden, maar het eeuwen oude damspel behoorde tot de frivoliteiten die wel oogluikend werden toegestaan. Voor het vijftal werd dammen een regelmatig terugkerend tijdverdrif en van hen bleek Albert de meeste aanleg te hebben, voor zowel de damsport als de damkunst. (Een zoon van Ab's oudste broer Bernard, 'oomzegger' Anton Renooij (1911-1971), zou later ook enkele damcomposities publiceren, maar deze neef had toch aanmerkelijk minder talent.)

Albert Renooij in de jaren twintig

Albert en zijn jonge vrouw Greet van Leeuwen bij hun huwelijk te Berkhout, 29 december 1949.

Bijna veertig jaar lang woonde Renooij in Hoogwoud, op een kortstondige onderbreking na (circa 1916) toen hij in Sint Maarten verbleef. In 1929 besloot Albert echter te verhuizen naar Berkhout, pal ten westen van Hoorn, waar hij een kleine zelfstandige werd. Hij woonde er twee decennia lang alleen, er van uitgaande dat zijn karige inkomen

uit het tuinderschap onvoldoende zekerheid bood om een gezin te kunnen onderhouden. Toch wachtte er alsnog een ander leven.

Albert had goed contact met huishoudster Elisabeth van Leeuwen-Zwiep. Haar dochter Greet bleek in 1949 zwanger van een man die de benen had genomen en nog in datzelfde jaar werd dochterlief gekoppeld, aan de 59-jarige Ab Renooij. In het dorp wekte dit de nodige verbazing. Renooij kwam namelijk aangifte doen voor de Burgerlijke Stand en bleek toen niet met zijn huishoudster te trouwen – de logische gedachte van menigeen – maar met haar dochter! Greet, geboren 7 juni 1923 (Enkhuizen) was maar liefst 33 jaar jonger dan Ab. Bij wet werd Neeltje, het meisje dat in 1950 ter wereld kwam, door Renooij geaccepteerd. Van de twee zonen, Cornelis (1951) en Albert (1952), is hij de biologische vader.

Greet Renooij-van Leeuwen stierf al op 30 oktober 1953 – haar baarmoeder was ongeneeslijk aangetast – en Albert Sr. kon als oude weduwnaar niets anders doen dan adoptieouders zoeken voor zijn jonge kroost. Naamgenoot Albert Klijsma ontfermde zich samen met zijn vrouw Antje Groen over de kinderen. Nog geen jaar later, 12 oktober 1954, overleed Albert Renooij zelf in ziekenhuis De Villa te Hoorn, aan de gevolgen van keelkanker.

Dichter met een goed stel hersens

Albert Renooij leefde op den duur als ongelovige – hij werd overtuigd atheïst – tussen het gelovige volk. Niet gemakkelijk, want echt geaccepteerd werd hij eigenlijk niet in Hoogwoud en ook zijn familie had twijfels over hem. Men beschouwde Albert als een moeilijke man die zijn geringe lengte – hij had een speciale fiets – compenseerde met een dosis 'verstand' die hem lastig maakte. Opmerkelijk, echter niet verrassend, is zijn vriendschap met de sociaal democraat Ferdinand Domela Nieuwenhuis (1846-1919). Enkele van de toespraken die deze voormalig Luthers predikant, die al in 1879 uit de kerk trad, in de laatste fase van zijn leven hield waren geschreven door Renooij. De insteek van Domela Nieuwenhuis, één van de grondleggers van de SDAP – voorloper van de PVDA – was anarchistisch; hij schreef kritische teksten en hield vlammende toespraken over het onrecht in de kapitalistische samenleving. Onder zijn aanhangers bevonden zich veel landarbeiders.

Kon Albert dan schrijven? Jazeker kon hij dat, ook over andere zaken dan politiek. Er is een ongedateerd manuscript (267 pagina's) van zijn hand bewaard gebleven, vermoedelijk geschreven in de jaren dertig. De beoogde roman *De Zeemijn* is nooit verschenen. Wel gepubliceerd zijn enkele gedichten, zowel in regionale kranten als in de jaarboeken van West-Friesland's Oud en Nieuw, een uitgave van het Historisch Genootschap Oud West-Friesland. In de delen VII (1933) en VIII (1934) staan elk twee gedichten van Renooij afgedrukt. De vraag rijst waarover hij dichtte. (Het antwoord is inzichtelijk gemaakt in de bijlagen I en II.) Werd er in Renooij's poëzie ook een ode aan het damspel gebracht? In ieder geval één keer lijkt dat zo te zijn ja. De betreffende passage uit *Stukken... en stukken* luidt:

*een zij, een hij, een feest, 't was bal,
zij dansten in de ronde, en toen vanaf die stonde
tusschen bei, in's levens mei,
iets "wondermoois" opbloede,
waar na een jaar tusschen elkaar*

*een vast verbond uitgroeide.
zij gingen soms in 's avonduur
zich over 't bordspel bukken,
de hoofden heel dicht bij elkaar,
en speelden met de stukken."*

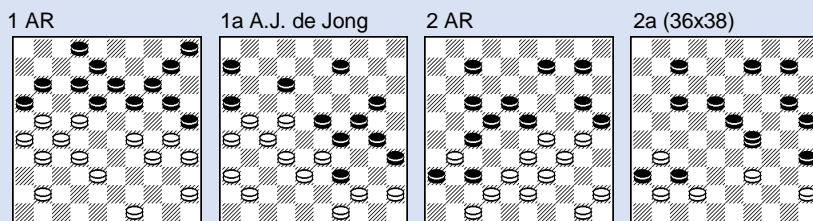
Straatbeeld Berkhout-Westende/Kerkebuurt ca. 1924 (links) en vanaf de andere kant in 1971. Ab Renooij woonde van 1929 tot 1954 in het pand met aangebouwde schuur; op de rechtse foto vóór het gestreepte pand gelegen, op de oude foto onzichtbaar er achter.

Meestal dichtte Renooij over het buitenleven, over 'het land'. Een greep uit de titels, gedateerd 1930-1931: *Na den slag, Bollen zetten, Mist, Ploeglied, Lentemorgen, De eerste vrucht, Onweder, Herfst, Baggerlieden* en *De Wieringermeer geheel droog gevallen*. De invloed van zijn eigen dagelijkse tred over de gronden laat zich in de verzen voelen.

Soms ondertekende Albert met 'Landarbeider'. Boven het vers *Van zilver, groen en zwart*, dat ergens is uitgeknipt en in het schrift met geschreven gedichten geplakt, staat: 'Gedichten van een landarbeider'. Of het dichtwerk van Renooij ooit serieus is onderzocht valt te betwijfelen. Diverse keren toont de dammer/dichter echter over een talent voor inventieve woordkeuze te beschikken; hij zal vast bij leven al bijval hebben gehad. Voor positieve en negatieve kritiek wordt eveneens verwezen naar de bijlagen.

Problemen gebaseerd op slagsystemen

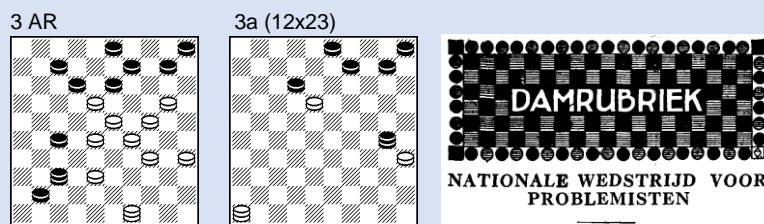
De familie Klijsma heeft een bescheiden hoeveelheid dammateriaal van Albert Renooij in beheer. Vermeldenswaardig zijn vooral twee schriften; één met damproblemen, het andere gevuld met openingsstudies. Albert plakte uitgeknipte damrubrieken – of fragmenten ervan – in zijn schrift. Herkenbaar zijn publicaties van collega-problemisten in De Humorist en de Panorama van de jaren dertig, en een bron met de afkorting 'West End.' – welke is dat? Een lange serie problemen van een door de Haagsche Courant uitgeschreven oploswedstrijd wordt gevolgd door een wirwar van ingetekende problemen met handgeschreven oplossingen en gedrukte diagrammen met een onregelmatige nummering. Ook publicaties van Renooij's eigen composities zijn terug te vinden. De tien belangrijkste – tevens de mooiste – worden nu besproken.

In 2009 refereerden Arne van Mourik en Ardjan de Jong – in zijn serie over de Coup Blonde (De Problemist) – aan de stand op diagram 1, op naam van Albert Renooij (AR) gepubliceerd in Het Damspel mei 1915. Het verloop: 304,23,44,40,22,34,4,8 W+. Ter vergelijking op dia 1a de hedendaagse bewerking van datzelfde idee, in De Problemist december 2009 getoond door De Jong: 338,19,(17),31,22,44,3,8,(40),17,(45),261,(11,50),17,17. Zo verkreeg de prachtvondst 22! – nota bene in een van de eerste publicaties van Renooij – bijna een eeuw later zowel een fijne introductie als een zuiver slot.

Het schrift met problemen bevat een in cijferstand vermelde Coup Blonde waarvan geen publicatiegegevens bekend zijn. Deze is afgebeeld op dia 2, ontleding 32,28,44,41,2 W+. Als het mogelijk was geweest een extra witte schijf op veld 35 te plaatsen zou het motief na (40),39,(44) twee oplossingen hebben, noteerde Ab zelf. Het moment na 41 (zie 2a) is interessant want dam 29 staat dan ook op slag. Het is zeker niet toevallig dat Renooij minstens twee keer een Coup Blonde heeft bewerkt. Ook uit andere publicaties blijkt dat hij zoekende was naar aantrekkelijke slagsystemen en probeerde meerslagen in zijn bewerkingen te verweven. Renooij zocht het zodoende meer in het grote spectaculaire dan in het kleine subtiële. Composities startend met minder dan tien witte en zwarte stukken treft men in zijn oeuvre nauwelijks aan.

Het debuut van de Hoogwoudse problemist, in Het Damspel juli 1914 (nr.621) – mits hij niet eerder al in Noord Hollandse kranten van zich heeft doen spreken – bevatte in de beginstand een witte en een zwarte dam. Gedurende de eerste jaren maakte Renooij regelmatig gebruik van dammen bij aanvang, vooral zwarte, maar al vóór 1920 nam hij afscheid van die houding. Dammen wilde hij alleen nog tijdens de ontleding op het bord brengen, een zeldzame uitzondering daargelaten.

Aankondiging in 'De Amsterdammer'

Het op dia 3 afgebeelde probleem toont een "jeugdzone" – er staat een zwarte dam op veld 37 en een witte op veld 49. Nou ja, zone, de oplossing van dit in Het Damspel december 1916 onder nummer 840 verschenen stuk laat toch op z'n minst een ludiek moment zien: 239,(37x32),23,46 [over 7],14,4 W+. Het ludieke zit 'm in het feit dat zwart uiteindelijk het zwevende (12x23) slaat – zie 3a – terwijl er bij aanvang een andere kaper op de kust is!

De Wisselprijs van de Groene Amsterdammer

De succesvolste periode beleefde Albert Renooij als problemist halverwege de jaren twintig. De Zilveren Wisselbeker die *De Amsterdammer* – voordat de naamswijziging intrad in de volksmond al bekend als *De Groene Amsterdammer* – jaarlijks uitreikte aan de winnaar van haar compositiewedstrijd werd in 1924 en 1925 een prooi voor Renooij. Door deze dubbelslag verzekerde hij zich tevens van het eigendom ervan; een afbeelding van de beker (met imposante hoge kap) is terug te vinden in De Amsterdammer van 19 april 1919 p.11. De namen van de vijf eerdere winnaars, namelijk Simon van Heerwaarden (De Cocksdorp, Texel), Piet Eijpe (Haarlem), Johan de Bree (Amsterdam), Dirk Kleen (Winkel) en Johan le Bleu (Breskens) – stonden in 1924 uiteraard ook al op de beker gegraveerd. In 'De Groene' van 24 mei 1924 en 19 december 1925 was damredacteur Krinus C. de Jonge, Van Woustraat 112A Amsterdam, uitvoering aan het

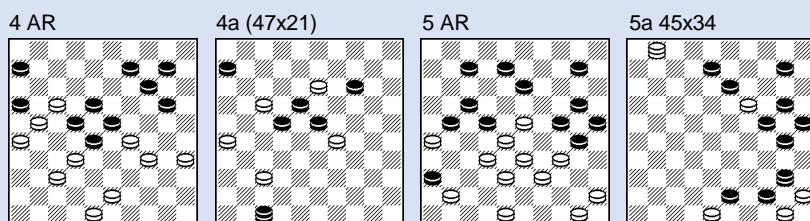
woord, De onwetende lezer kreeg veel informatie over damproblematiek toebedeeld. Sterk ingekort kwam het hierop neer:

Voorwaarden uitgesproken in De [Groene] Amsterdamer onder de kop 'Nationale Wedstrijd voor Problemisten':

"Hoogstens twaalf schijven van iedere kleur en geen dammen. De stand moet 'natuurlijk' en 'spelachtig' zijn. Elke schijf moet tot ontleding van het vraagstuk medewerken. Bij voorkeur geen ZV [= zetwisseling], geen lokzetten en spelstudies. De bekroonde is verplicht het volgende jaar opnieuw deel te nemen.

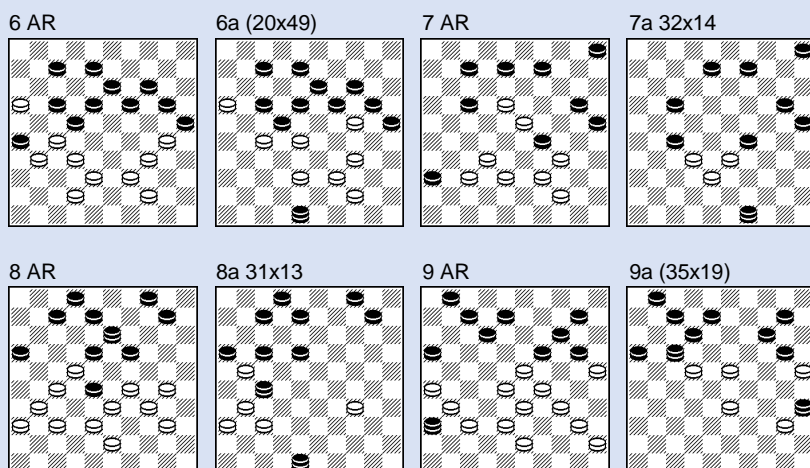
Jury: H. de Jongh, A.D. Querido en K.C. de Jonge.

Het juryverslag bij de prolongatie in 1925: "18 inzendingen, alle onder motto; 6 vielen af door b.o. [= bijoplossing] No. 10 heeft het hoogst aantal punten gekregen en is dus bekroond. Bij opening der envelop bleek de inzender de heer A. Renooij te Hoogwoud, die dus den wisselprijs thans voorgoed in zijn bezit zal krijgen, daar immers volgens de voorwaarden die inzender die twee achtereenvolgende malen met zijn ingezonden probleem bekroond wordt eigenaar is. Dit nu is hier het geval. Wij wenschen den heer Renooij met deze onderscheiding geluk en hopen dat er in "de Amsterdamer" nog meerdere problemen van hem mogen verschijnen, waarvan de samenstelling niet aan bepaalde voorwaarden gebonden is."

Het winnende probleem van 1924 voldoet keurig aan de voorwaarden, zie dia 4 met het charmante verloop: 39,42,(47),33,13,10 W+. De dwangslag (47) is al aardig, maar in dia 4a zien we pas het moment suprême, vanuit slechts 10 om 10 gerealiseerd. (Een verwante 13/13 verscheen op naam van Renooij in Het Damspel april 1925.) De geciteerde gelukwensen van 1925 hadden betrekking op de compositie van dia 5. Ontleding: 27,19,21,1,34,30,18 of een ander landingsveld: W+. In moment 5a hebben de stukken 1, 19, 40, 43 en 44 bewogen en was schijf 50 verplicht aanwezig. De jury zal vooral bewondering hebben gehad voor het feit dat het spektakel voortkomt uit een stand met mooi gescheiden zwarte en witte kleuren; met een beetje goede wil is het een partijstand te noemen. Een bewijs voor Renooij's gemiddeld genomen 'goede standen' levert ook probleem nr. 6. Er komt, licht gearrangeerd, een damnaturel uit tevoorschijn: 28,24,23,3,20,24/35. De auteur zal zelf natuurlijk gezien hebben dat het slot scherper is met de bijgeplaatste zwarte schijf 7 en die constatering roept de vraag op waarom AR die schijf weglief. Zou hij standevenwicht belangrijker hebben gevonden dan een zo zuiver mogelijk slot?! Het hoogtepunt van dit – volgens Dirk Kleen in *Geschiedenis Damproblematiek* (1945) eveneens prijswinnende – probleem staat afgebeeld op dia 6a. Weliswaar is het daaruit volgende slagidee 16x20, 3x... vaker toegepast, later bijvoorbeeld op niet mis te verstane wijze door Harm Winter, maar. Renooij slaagde keurig in zijn opzet de kleuren van elkaar te scheiden.

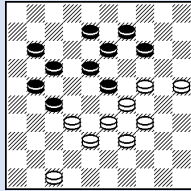
Uit de jaren twintig nog een drietal aantrekkelijke composities. Nummer 3 was gebouwd op de slotslag 35x4. Ongeveer zo, maar dan zwevend vanaf veld 33, wint wit in dia 7: 31,12,393,14,4 W+. Bron: Het Damspel mei 1925 nr.1809. In moment 7a is te zien dat de schijven 5 en 25 als stootblok fungeren, al verschilt de functie per schijf.

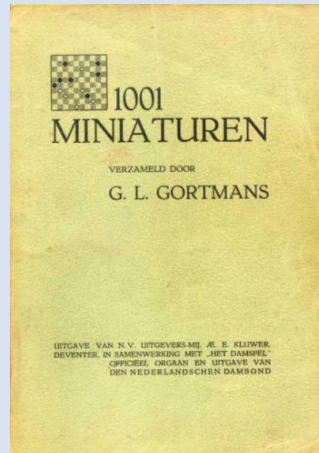
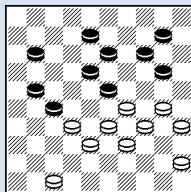
De nummers 8 en 9 bevatten toch nog een zwarte dam bij aanvang, maar dat is geenszins bezwaarlijk want zie wat Renooij er mee doet. Met respectievelijk 382,23,21,13,5 W+ (Het Damspel februari 1922 nr.1330) en 24,21,40,22,4 W+ (Het Damspel oktober 1925 nr.1839) zet hij het bord in vuur en vlam. De momentopnames 8a en 9a spreken voor zich.

Ergens in de loop van de jaren twintig kwam er helaas al de klad in Renooij's productie. Een reden waarom zijn problemistennaam voor toeschouwers onder de latere generaties nooit echt glans heeft gekregen. Slokte het bedrijf te veel tijd op? Was hij actiever geworden in het partijspel of de organisatie daarvan? Hoe het ook zij, andere slagwerkspecialisten traden nadrukkelijk op de voorgrond, vooral zij die zich aansloten bij de in de jaren dertig reeds opkomende moderne damproblematiek. Een onzuiver slot, iets waar Renooij zich waarlijk niet druk om maakte, moest worden vermeden. Niet dat Albert zich niet kon aanpassen aan die nieuwe normen, maar misschien leende zijn componeerstijl zich niet zozeer voor de moderne problematiek. Aan de andere kant had Renooij gewoon weinig aandacht voor motieven en eindspelen. Het ging hem om het slagsysteem, anders niet. Het blijft gissen naar zijn houding omtrent de veranderende normen binnen de damkunst van het Inter-bellum. In 1938 lag *1001 Miniaturen* (Gortmans & Monsma), met daarin de Scherpe Regels geformuleerd, bij de drukker...

10 AR

10a A.J. Timmer

Om het verschil tussen 'prémoderne' en 'moderne' problematiek te duiden is een beschouwing van dia 10, een van de latere publicaties van Renooij, voldoende. Dit tiende keurprobleem verscheen in *Het Damspel* van 29 april 1937. Wit wint geforceerd: 338,(149 of?),393,19,42,2,47 W+. Had Albert "met moderne ogen" naar zijn creatie gekeken, dan was hij verder gaan zoeken naar een zo diep en zuiver mogelijke afwikkeling. Misschien was hij dan gestuit op de vormgeving die Arjen Timmer er uiteindelijk aan gaf. In *Het Damspel* november 2006 kon men genieten van dia 10a, inclusief de verdieping 304,(15) en dan herkenbaar 338,(149),393 enzovoort. met een scherp, zuiver slot. Het open laten van veld 9 – verhindert (25?) – wist Timmer op behendige wijze te benutten: het uitgekende slot, namelijk de restanten van de binding $15.20 = 24.29$, biedt ruimte voor een extra dwangzet!

Het tiental geselecteerde composities van Albert Renooij geeft een goede indruk van zijn kunnen en waarschijnlijk is het ook de bovenlaag van zijn problematieke nalatenschap. Met problemisten van vóór 1940 weet je het echter maar nooit. Er zullen vast nog geheimen van Renooij in minder toegankelijke bronnen op ontdekking liggen wachten. Het schrift met problemen geeft daarvoor al een kleine aanwijzing want zonder die vondst zou dia 2 niet in dit overzicht hebben kunnen meeliften. Het staat echter vast dat Albert Renooij geen productief problemist is geweest. Dat hij het merendeel van zijn werk in regionale kranten zou hebben gepubliceerd ligt niet in de lijn der verwachting. Zijn voornaamste spreekbuis was *Het Damspel*.

Partijspeler

Ondanks de niet geringe afstand die Renooij vanaf Hoogwoud meermaals moest afleggen besloot hij in 1915 deel te nemen aan de wedstrijden om de meesters titel, te Amsterdam. De winnaar van dat toernooi (toegankelijk voor hoofdklassespelers) plaatste zich voor een vierkamp met als inzet de nationale titel. Onder de twaalf deelnemers bevonden zich, behalve enkele nu nog bekende namen (Damme, Lichtenberg) en de vrijwel vergeten dammers Levie Boas (1892) en Nico de Vries Gzn (1890-1943), ook eindspelcomponist Andreas Olsen (1878-1959) en de dan nog niet zo bekende problemisten Steven van der Meer (1891-1973) en G.L. Gortmans (1894-1956). Renooij won van Gortmans en Van der Meer, maar kwam toch niet verder dan een bescheiden 9^e plaats. Winnaar werd Meijer ten Brink (1891-1929) die vervolgens in het mini- NK 1917 de wereldkampioen van 1912, Herman Hoogland (1891-1955), en de vice-wereldkampioen van dat jaar, Jack de Haas (1875-1940) = die de vierkamp won – voor zich moest dulden. A. Visser Jr., winnaar van de meesters titel in 1916, hield hij wel achter zich.

De Haas, de illustere damspelpromotor, sprak zich in *Het Damspel* februari 1916 uit over het spel van Renooij: "A. Renooij van de damclub Aris de Heer te Midden-Beemster is een echte positie-speler. De regelmatige partij, waarvan hij de theorie uitstekend kent, speelt hij 't best. De onregelmatige partij is zijn terrein niet omdat in 't algemeen in Noord-Holland de Hollandsche partij wordt gespeeld. Een slagzet ziet Renooij wel, getuige zijn

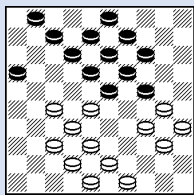
combinatie tegen Woudenberg. Zijn hardnekkigheid beheerscht al zijn andere eigenschappen.”

De Haas besloot bemoedigend: “Gezien de weinige gelegenheid die Renooij heeft tot oefening met sterke spelers en het feit dat hij voor den eersten keer aan een belangrijken wedstrijd deelnam is zijn resultaat bevredigend.” Toch zag Albert na zijn debuut af van verdere deelname. De “Halve Finales om het NK” van bijna een eeuw geleden lieten sowieso een sterk veranderlijk deelnemersveld zien. De door De Haas genoemde G. Woudenberg reisde bijvoorbeeld na het toernooi van 1915 af naar St. Petersburg om daar op de Trans-Siberië-Expres te stappen richting Hong Kong, waar hij ging werken voor de Holland China Trading Co. Hij beloofde er een damclub op te richten.

Een beeld van den huidige krijg

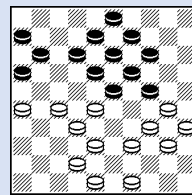
Partijen van Albert Renooij zijn nauwelijks bewaard gebleven, want zelfs partijen om de meestertitel zijn, mits onbesproken gebleven in Het Damspel, meestal verloren gegaan. Wel is er een partij bekend die Ab speelde tegen J. Geusebroek uit Oosthuizen. Waarschijnlijk werd deze partij gespeeld in de onderlinge competitie van Aris de Heer (Middenbeemster) of in een regionale competitiewedstrijd. Mr. Simon de Jong (1896-1942) analyseerde de partij in Het Damspel september 1916 p.89-92. Met wit won Renooij uiteindelijk, maar hij ging langs de afgrond. Ab zelf gaf een lokzet aan, zie dia I. Zwart kan (24-29) spelen, hopend op 30-24?! wat een nogal naïeve doorbraak 28x10 zou betekenen. Zwart countert toch wel aardig: (29-34! 39-44, 9-14, 13x33, 18-22 en 12x45) Z+. In werkelijkheid stond schijf 18

I J. Geusebroek

A. Renooij

II J. Geusebroek

A. Renooij

echter op veld 11 en werd er doorgespeeld met **26...12-18 27.37-31 7-11 28.31-26 11-17?** De Jong, die de eerste helft van de partij al had voorzien van leerzame opmerkingen, voorzag deze zet terecht van een vraagteken. Immers, 1-6! verschaft zwart een in alle varianten gewonnen positie. In hetzelfde nummer van Het Damspel presenteerde hij op p.102 een analysevraagstuk waarin wit reeds met **27.43-39** heeft geantwoord, zie dia II. Hoe wint zwart? Het antwoord is te vinden in het decembernummer, p.148-150. De hoofdvariant luidt: **(23-29! 18x29), 39-33** [gedwongen vanwege de dubbeldreiging 16-21 of 29-33] **(29-34, 14x34) 49-43 (12-17) 27-21, 32x12, 38-32** [alles gedwongen] **(19-24) 32-27** [om 28-22 te kunnen spelen als zwart doorbreekt naar veld 40] **(13-18)** “Het einde”. Wit kan de zwarte doorbraak, voorafgegaan door (17-12), niet meer voorkomen en de broodnodige ruil 43-39, 48x39 faalt: (24-29, 18-22, 17-21, 11x44) Z+.

De hoofdredactie [De Haas] besloot de analyse van De Jong met de woorden: “Hier hebben wij nu een van die fijne en geestige positiecombinaties waarvan zelfs problemisten (ik zou haast zeggen vooral problemisten) bovenmate genieten. Alles is even logisch, de zetten luisteren naar elkander als de raderen van een uurwerk en wit gaat eerst onder wanneer hij al zijn hulpmiddelen heeft uitgeput. Het sterke zwarte leger bedreigt het witte aan beide flanken terwijl de beide zwarte afdelingen bovendien uitnemend samenwerken. Wit kan zich slechts tegelijk tegen één aanval verzetten en valt hij den eenen kant aan, zoo neemt de hevigheid van den aanval aan den anderen kant toe. Een beeld van den huidige wereldkrijg.”

Vervolgens bedankte de redactie ‘den jeugdigen VAD-speler’ Simon de Jong voor zijn analyse en behandelde nog een andere partijvariant uitvoerig. De vroegrijpe advocaat De Jong zou in 1925 benoemd worden tot nieuwe voorzitter van de Nationale Dambond. Hij werd in de volgende oorlog gedeporteerd en keerde niet terug ...

Remise en winst

In de periode 1915-1925 was de naam A. Renooij niet alleen boven composities en in partij-uitslagen te vinden. Ook in de kolommen der oplossers liet Ab zich zien en in Het Damspel juni 1924 (p.104-105) reageerde hij – zie kader hieronder – op artikelen over de ruime remisemarge in het damspel.

De reden waarom zijn naam in de 21^e eeuw ook op Internet (FMJD-forum) staat is de inhoud van die brief. Let u vooral op de passage over problematiek en eindspel. Renooij was van mening dat al het moois dat het damspel reeds had voortgebracht niet zomaar in rook mocht opgaan als gevolg van spelregelherforming.

Maar blijkbaar vond hij de ontgonnen eindspelschatten minder belangrijk; zijn eigen voorstel tast deze immers wel degelijk aan.

“Voor ruimschoots een jaar werd de damwereld in eenige beweging gebracht door H. Hoogland, betreffende een nieuwe regel voor het eindspel. ... [W.C.J.] Polman heeft gelijk, het “systeem Hoogland” gaat te ver. Doch Polman heeft ook ongelijk: zijn systeem gaat niet ver genoeg. De idee Hoogland tast ons gansche spel aan, voornamelijk het middenspel. Alle huidige damspelers zullen het spel opnieuw moeten gaan leeren, de tegenwoordige problematiek komt goeddeels te vervallen, terwijl vervolgens de eindspelkwestie niet volledig opgelost is. Polman gaat echter niet ver genoeg omdat dan 2 dammen tegen 1 altijd remise is. Maar wat dan? Eh bien, il y a un autre chemin; een zijweg zou men 't kunnen noemen. L'idee Hoogland blijve bewaard: de dammen slaan elkaar ook horizontaal en verticaal, doch alleen dan wanneer zich uitsluitend dammen op het bord bevinden, that's all. Het spel wordt hiermee niet getroffen, evenmin de problematiek, behalve dan voor 't eindspel hetgeen echter m.i. aan belangrijkheid wint. De stand 3 dammen tegen 1 is absoluut gewonnen. Bij 3 dammen tegen dam plus schijf moet de bovenliggende partij zeer voorzichtig spelen.”

Zou het nagenoeg ontbreken van eindspelen en scherp afgeronde slagwerkcomposities in het oeuvre van Renooij van invloed zijn geweest op zijn voorstel? En waarom zouden de spelregels überhaupt veranderd moeten worden? Ná 1924 zijn er vele nieuwe spelsystemen in het klassieke damspel opgekomen die het spel weer (of nog!) aantrekkelijker hebben gemaakt. Althans, het creëren van nieuwe winstkansen bleek ook op topniveau wel degelijk mogelijk; het remisespook werd keer op keer bezworen.

In de 21^e eeuw blijkt het echter toch steeds moeilijker de vele remises op topniveau te bezweren. Speelde het remiseprobleem voorheen voornamelijk een rol in matches, nu zie je ook in toptoernooien op het hoogste niveau relatief veel remise-uitslagen. In Het Damspel september 2011 ging Bert Dollekamp in op de huidige damspelregels en de vraag of die een probleem zijn voor het 21^e-eeuwse internationale dammen op 100 velden. Is het spel in haar klassieke vorm nog aantrekkelijk genoeg voor media en dus voor potentiële nieuwe dammers? In De Problemist april 2012 besprak Bram Doeves deze kwestie in een breder verband: misschien zijn niet de spelregels het probleem, maar doen juist andere factoren het spel in de 21e eeuw geen goed. Misschien is het gebrek aan beschikbare tijd (voor vele potentiële clubdammers) om doordeweeks bij een vereniging een hele avond achter het dambord door te brengen onderschat. Het speeltempo, toch al gauw vier uur voor één partij, past niet meer in de snelle maatschappij waarin we leven, dammen is in de huidige vorm een 20e-eeuwse sport en de sport moet zich toch zien aan te passen aan nieuwe omstandigheden. Hoe is het damspel weer aantrekkelijk te maken voor een groot publiek? Doeves bracht er plannen voor in. Het daaropvolgende juninummer van DP gaf de beurt aan grootmeester Hans Jansen. Hij richtte zich, bij wijze van tegenwicht, juist wel op de spelregels en introduceerde een nieuwe experimentele speelwijze: de 'halve winst'. Voor beide uitvoerige artikelen – waarin de stem van Renooij doorklinkt – wordt verwezen naar de betreffende uitgaven van De Problemist.

De spelregelhervorming van Renooij blijft beperkt tot die fase van het spel waarin zich nog slechts dammen op het bord bevinden en geeft zodoende een “eerlijker” uitslag van de partij, namelijk in die gevallen waarin de bovenliggende partij het eindspel kan winnen indien hij een dammenovermacht weet te bereiken. Waar drie dammen tegen één in het reguliere damspel meestal remise is wint de meerderheidspartij in het systeem Renooij altijd. En juist die ‘eerlijke uitslag’ is de reden waarom zijn idee, ondanks de wezensvreemde spelregelovergang laat in de partij, tot op de dag van vandaag ‘leeft’. Navolgers werden en worden erdoor beïnvloed. Geïnteresseerde lezers kunnen hun licht opsteken bij het FMJD-forum – het forum van de Werelddambond – waarop allerlei spelregelexperimenten worden toegelicht. Het aloude damspel is niettemin ijzersterk gebleken. Voorstellen als dat van Albert Renooij en Herman Hoogland – namelijk diens “Hoogland Systeem” waarnaar Renooij in zijn brief verwees – kwamen en gingen en hebben zich bewezen als alternatieve damspel-variëteiten die ons scherp houden voor de onovertroffen schoonheid van het ware damspel, hoe vaak daarmee ook in de praktijk de vrede wordt getekend, op topniveau.

Uithangbord

Albert Renooij was geen groot problemist, hoogstens een getalenteerd pionier van bepaalde slagsystemen. Maar die pionier bleek een verhaal waard; hij deed meer dan componeren alleen, toonde zich betrokken bij de populariteit van het spel.

Zou er op damgebied een equivalent bestaan voor het diagrammenloze literaire schaaktijdschrift *Matten*, dan had Renooij ook daarin geen gek figuur geslagen.

Vaak verstoppen problemisten zich achter diagrammen. In De Problemist kan de geïnteresseerde lezer tegenwoordig ook meer te weten komen over *de problemist*.

Zo opent het tijdschrift voor damcompositiekunst nieuwe mogelijkheden om de damcultuur te verspreiden.

Het Gortmans Centrum biedt daarnaast ook de mogelijkheid publicaties als deze te verspreiden waar het dammers betreft die zich niet bezig hielden met damproblematiek en zich louter richtten op de beoefening of organisatie van de damsport.

Albert Renooij is de eerste dammer die zich in een publicatie van het Gortmans Centrum geëtaleerd ziet. Heeft u een kandidaat?

Neem dan contact op met het centrum (gortmanscentrum@gmail.com)!

Bronnen

- * Turbo Dabase Compositions (editie 2006)
- * De [Groene] Amsterdamer 19.4.1919, 24.5.1924 en 19.12.1925
- * Het Damspel september 1916 p.89-92 + 102 en december 1916 p.148-150
- * Het Damspel 1914-1925 + 1937 (selectie composities)
- * Het Damspel juni 1924 p.104-105 (ingestuurde brief van Renooij over remisekwestie)
- * Het Damspel september 2011 p.16-17 (B. Dollekamp)
- * Geschiedenis Damproblematiek (D. Kleen 1945) p.109-110
- * Remisebeperving bij Dammen naar een idee van Albert Renooij (Tj. de Reus 1989)
- * Het Nieuwe Damspel september 1974 – november 1975 (over de remisekwestie)
- * Damspel Kleingoed (G. Bakker & G.L. de Bruijn 2009) p.143-144
- * 100 Jaar op 100 Velden – Een eeuw dammen in Nederland, p.189-193 (J. van den Akker)
- * Leeuwarder Courant 16.7.2011 (damrubriek A.D. Scholma)
- * Schriften van Albert Renooij met door hem zelf genoteerde damproblemen, partijstanden en eigen gedichten (alle schriften in beheer familie Hopstaken-Klijnsma)
- * Westfriesland's Oud en Nieuw VII (1933) p.191-192 + 196 (gedichten) en www.westfriesgenootschap.nl
- * Kopieën persoonskaarten Burgerlijke Stand Gemeente Hoogwoud
- * www.ansichtkaartenberkhout.nl (foto Westeinde-Kerkebuurt 1971)
- * Foto's uit archief familie Hopstaken-Klijnsma
- * www.hopstaken-klijnsma.nl (genealogie)
- * Persoonlijke correspondentie drs. A.D. van Mourik met Bram Doeves en Hans Jansen

Publicaties in De Problemist (alle door Arne van Mourik)

2011 Albert Renooij –

April	p.29-32	korte biografie
Juni	p.60-61	problemist
Augustus	p.109-110	verdwaalde composities
Oktober	p.137-138	partijspeler

2012 Albert Renooij –

April	48-50	remise en winst (co-auteur Bram Doeves)
Juni	p.86-87	damspelvariëteiten (co-auteur Hans Janssen)
Oktober	p.121-122	epiloog

Greet Renooij-van Leeuwen (1923-1953) met dochter Neeltje en zoon Cornelis

Bijlage I

Gedichten van Albert Renooij

In de periode 1930-1934 schreef Renooij minstens 24 gedichten. Sommige bestrijken handgeschreven vier tot zes pagina's A4, de meeste twee of drie. Slechts één keer nam hij in zijn schrift een gedicht van een andere dichter over, namelijk van Willem de Mérode [= Willem Eduard Keuning (1887-1939)].

De op pagina 4 geciteerde regels zijn afkomstig uit het gedicht *Stukken ... en stukken*. Het betreft een uitzondering binnen Renooij's bescheiden poëzie oeuvre, want dit gedicht over een meisje (en haar oudere ik) speelt zich binnenshuis af. In vrijwel alle gedichten berijmt Renooij het buitenleven, vooral het werken op het land.

Titels met datering

Stukken ... en stukken	Vóór november 1930
De Wieringermeer geheel droog gevallen – ten afscheid	Vóór november 1930
Na den slag	Vóór november 1930
Bollenzetten	November 1930
Voordboden	Nov. 1930 – jan. 1931
Baggerlieden	Januari 1931
Mist	Januari 1931
Op d'akker	Maart 1931
Ploeglied	April 1931
Lentemorgen (een der weinige)	Mei 1931

Lente's Hoogtij	Mei 1931
De Eerste Vrucht	Juli 1931
Onweder	Augustus 1931
Moeder en Kind (albumversje)	September 1931
De Merel	Augustus – oktober 1931
Herfst	November 1931
Najaar	Najaar 1831
Vogels	Najaar 1931
De Hortensia	Najaar 1931
Tuinder's Klacht	1933 (WFO&N VII p.191-2)
Wat een weer!	1933 (WFO&N VII p.196)
Stille Visscher	1934 (WFO&N VIII p.204-5)
Bloeiende Clyvia	1934 (WFO&N VIII p.205-6)
Van zilver, groen en zwart	Bron onbekend

De Wieringermeer geheel droog gevallen – ten afscheid

Mijn zee, mijn mooie wijde zee, waar ben je nu gebleven?
 Waar is je lustig golvenspel, je vrolijk bruischend leven?
 En waar je blank en vlokkig schuim, dat kwam de lucht doorzweven
 Wanneer de sterke, wilde wind je in z'n armen nam
 En heel je kleurig element in groot bewegen kwam

Mijn zee, mijn frissche blijde zee, moest jij toch sneven?
 Zal 'k niet meer hooren je gebruik, zal 't nooit meer don'dren in m'n ooren?
 Als je met sterk en fel gedruisch, de golven stuksloeg op de 'noren'
 Je Hooglied zingend in majeur; zal ik niet meer luist'ren naar d'accorden
 Van 't sprank'lend liedje zonder woorden, zacht ruischend, in teer mineur?

Mijn zee, mijn schoone goede zee, je bent dan heengevlogen
 Je werd door 't "technisch wonderwerk" meedoogloos weggezogen!
 Verlatend bed en dijk, alwaar ik weemoedig sta en staar
 En waar 'k terug weerzie, mijn blijde kinderjaren
 Toen ik aan je natten rand schelpen ging vergaren
 En maakte van het wier een hechten ruigen dam
 Met een kurken gordel mijn eerste zwemles nam

Wat mocht ik vaak een rustig uur je kab'lend vlak bestaren
 Waar wiegde zich de zilvermeeuw, en ik mede kon ontwaren
 De fraaie bidders, rank van zeil, met vaste hand bedwongen
 Door stoere visschers, onderwijl ze een luchtig liedje zongen
 Tot zij, eindelijk wederkeerend, bijna 't zeil de golven scheerend
 Zij en tegenwind trotserend en met zeemanskunst laveerend
 Thuis weer brachten wand en schuit, met geschubden buit!

Wat zag ik gaarne in 't avonduur je gulden golven wieg'len
 Wanneer het gouden zonlicht er zich in ging weerspieg'len
 Of, als in teeren maneglans, door mist noch wolk versperd
 Je gansche vlak, van dijk tot kim tot vloeibaar zilver werd

Het is geschied, het is verleden, en nimmer zal 'k mij weer vertreden
 Aan koelen zilten waterrand, waarheen 'k vaak richtte mijne schreden
 En 't nat omspoelen liet mijn leden, na den arbeid onder zonnebad
 Mistroostig rust mijn blik op vale woestenij
 Waar 'k nimmer meer, gezeten op de noren
 Aanschouwen zal – in gedacht verloren
 Je rustloos golvenspel en wisselend getij
 Vaarwel dan, onvergeten oord, waar 'k gaarne mocht verblijven
 Je hielp me soms een booze luim of droef gepeins verdrijven
 Je golfgeklot bracht mijn gemoed weer nieuwe rust en vrede
 Ik voer jou, m'n zee, waarheen 'k ook ga, in mijn herin'ring mede

Tuinder's Klacht

Uit de wijde akkercentra
 Stijgt omhoog een bange klacht
 Voortgedragen door de winden
 Onophoud'lijk, dag en nacht

Al ons zweeten, al ons zwoegen,
 Of wij zaaien, oogsten, ploegen
 Al onz' toegewijde zorgen,
 Reeds bij 't lichten van de morgen
 (en zelfs vaak de avondstond
 Ons nog ijv'rig bezig vond)

Al ons werken, al ons trachten
Zwaar de dagen, kort de nachten
Heel die rijke voedselweelde,
Welker groei onz' oogen streelde

Al ons kunnen, al ons weten
Brenge ons thans niet eens ons eten!
't Blijft zoo droevig, 't blijft zoo duister,
't wordt zoo zwaar gelijk een kluister
En nog altijd geen geflonker
Van een lichtstraal in het donker
Moe van leden, moe de hoofden
d'Akkers die zooveel beloofden
Liggen klaar met schoone vruchten
'k hoor het onderdrukte zuchten
Van m'n trouwen levensmakker
Als zij meegaat naar den akker!

Want m'n "hulp" is weggebleven
'k kon den man geen loon meer geven
Zooals 't nu gaat kan 't niet langer
't wordt ons alle dagen banger

En niets komt ons leed verzachten
De regeering laat ons wachten!
Immer bleven wij nog hopen
Dat 't nog wel los zou loopen

Doch bij 't vlieden van de dagen
Gaan we elkander angstig vragen
Wat er met ons gaat gebeuren
Zoo is 't er nooit uit te scheuren!
D'opbrengst wordt steeds meer verkleind
Zoo kan 't nooit – we zijn aan 't eind!

Uit benarde tuindersharten
Welt een scherpe felle klacht
't Gaat om 't voortbestaan dien werkers
Regeering overweegt – en wacht ...

Onweder

Langs fijngerande wolkenflanken
Een lichtstraal glee, die glanzen dee
De saamgegaarde erwtenranken
Bijeengebracht aan schans en schelven
Waarboven wolkgevaarten welven
Zwart en zwaar!

De luide donderstem van Thor
Dreunt het aller land, en het ontbrandt
Telkens 't hemels fosfor
Dat het duis'tre wolkendek doet breken
En veld en akkers gansch doorweken
Met vruchtbaar nat!

Als zoo natuur in grootschen stijl,
Haar macht bewijst, soms offers eischt
Is 't ons te moede, we staan een wijl
Ons kleinheid te overdenken
Plots komt de zon weer wenken
Bij 't laatst gespat

Langs fijngerande wolkenflanken
Een lichtstraal glee, die twin'klen dee
De natte ruige erwtenranken
Tesaamgebracht aan schans en schelven
Waar boven 't blauw zich weer komt welven
Sterk en klaar!

Dichtregels van Albert Renooij

Renooij was een “amateurdichter”, hij schreef hooguit één gedicht per maand en werd er niet bekend mee, behalve dan dat hij wel af en toe publiceerde, zoals in West-Friesland’s Oud en Nieuw. Omdat zijn gedichten autobiografisch getint zijn – wat bijvoorbeeld blijkt uit het complete gedicht over de Wieringermeer, waarvan de drooglegging in 1930(!) werd voltooid – is besloten uit de andere, niet gereproduceerde gedichten een aantal regels te citeren. Daarbij dient men zich te bedenken dat de dichter zelf tot 1949 ongehuwd was – in *Tuinder’s Klacht* zet hij ons op het verkeerde been!

In de periode waarin Renooij dichtte (1930-1934) – hij is mogelijk wel eerder begonnen en langer doorgegaan – werd Albert een veertiger. De onderwerpen die hem bezighielden verwoordde hij in niet zelden melancholieke toonzetting. Sowieso biedt de “dwarsdoorsnede” van zijn gedichten een blik op zijn dagelijkse schreden en gedachten.

In *Bollen zetten* belijdt Albert zijn jaarlijkse wens de bloembollen te zien ontspruiten, in veldenvullende kleurenpracht. Maar voor het zover is:

Rug en knieën diep gebogen, naar den grond gericht de oogen
Traag bewerken de materie, en leggen in den aarden schoot
Vele bollen, klein en groot.

Een mooie zelfschets, versmolten met de werkplek, in *Mist*:

Vuile modderklodders kleven aan m’n klomp en spa
Kille huiver overvalt me, als ik maar even sta
Melancholisch huilt een windvlaag door het oude riet
Zich verliezend in de vaalheid van ’t nabij verschiet

Ploeglied is voorspelbaar en loopt van geen kant. Jammer want het thema is schilderachtig: een span paarden, bruin en zwart, ploegt de aarde open; daarvan profiteren ‘de blanke meeuwen’, een ‘zilv’ren wolk’.

En de ploeg blijft maar steeds keeren
Zwarte aarde, gang na gang
Over de velden klinkt gezang

Renooij vertelt vaak over stoere kerels en hun zware werk. In *Baggerlieden* beschrijft hij de vuile taken die hen wachten, “met modderlaarzen naar het terrein van snoek en baarzen”. Het slot heeft een onverwachte twist in petto.

’t Is een taak voor sterke lijven, niet voor kinderen en wijven
Bij dit kerelswerk althans, heeft de vrouw beslist geen kans

Renooij ondertekende soms met ‘Landarbeider’. Maar dat deed hij juist niet onder het “lofdicht voor de landarbeider” *Op d’akker*. In het tweede fragment klinkt enige verontwaardiging door:

Zij ploegen en spitten en eggen en zaaien
Zij poten en planten, zij wieden en maaien
Zij dragen hun lasten en leeren berusten
Hoe schraal de beloning, zo matig de lusten

Er zijn helden der zee, er zijn helden der luchten
Er zijn die hun dagen in mijnen verzuchten
Bedreigd door ontploffing en vallend gesteent
(Zoveelen zijn reeds door de hunnen beweend)
Ook zij die zweetend bewerken de aarde
Nooit vooruit wetend of ’t brengen zal waarde
Gestriemd door den regen en door zonne verbrand
Dat zijn ook helden, de helden van ’t land!

De Eerste Vrucht is een gedicht waarin Renooij een deels mislukte oogst beschrijft. Er zit rot in de grond en niet alleen hijzelf heeft er last van:

Maar na een poos van stoeren strijd
Toen waren, al hun werk ten spijt, nog niet gevuld de korven
Op het omgewoelde veld, daar lagen vruchten ongesteld
Die waren reeds bedorven.

De gedichten van Renooij beperken zich gelukkig niet alleen tot de zware arbeid van de arbeider/tuinder. Hij spreekt juist ook vaak zijn bewondering uit voor de schoonheid van het land en de natuur, vooral als de zon zich weer vaker laat zien. *Lente’s Hoogtij* is wat

dat betreft een mooi overgangsvers. Het openingscouplet is mooier dan de vele erna (waarin Renooij zijn liefde voor het opbloeiend leven schier eindeloos blijft herhalen).

Golving van kleuren deint over akkers, velerlei tinten trillen dooreen
Toov'rig schakeren zich duizenden bloemen, kost'lijke geuren vloeien ineen.

Ook *Lentemorgen* is niet geschikt voor gehele reproductie. Daaruit een verkwikkend beeld. (Nota Bene: Renooij had iets met de leeuwerik; die voerde hij vaker op.)

Waar leeuweriken stijgen in juichende vlucht
Met lieflijke zangen doortrillen de lucht
Van de aard zich verheffen in wijde spiralen
De zon tegemoet, die met hare stralen
Het groene tapijt op de velden gaat weven
En sieren aanstonds met looverig leven

Van de flora lijkt de hortensia zijn favoriet te zijn geweest. In ieder geval brengt Renooij een saluut aan deze "bescheiden bloem" wier aanzien je 'met haar wondere bloeiwijze' en 'stille voornaamheid' je levensmoed doet sterken. Een paar mooie zinnen uit *De Hortensia*:

Zij is niet een pronkster in veelheid van kleuren
Zij is geen verspreidster van volzoete geuren
Haar bloem is eenvoudig, zoals heel haar wezen
Zij wordt om haar rustige schoonheid geprezen

Voorboden is een mysterieus gedicht over verstrijkende jaargetijden, overvliegende vogels en het spel van zon en einder. Voordat de zon "het wonder wegstoot" en Ab aan het werk gaat:

Opeens ... daar dansen jonge stralen over 't zilver heen
't Brekend licht maakt van kristallen blinkend edelsteen
Getroffen zie ik het wonder aan, geleund op mijn spade
Met 't oog geboeid blijf ik staren, naar die kostelijke wade

Aan de uitgelichte dichtregels en aan de drie geheel geproduceerde gedichten leest men niet af dat de gedichten vaak te langdradig zijn, helaas. En dat terwijl er juist ook zulke pakkende coupletten bij zijn, zoals het volgende, in *De merel*.

Je zit daar zoo statig in 't bladerendak
Heel hoog naast de schuur en de iepen
Gekleed in je deftige glanzende pak
Reeds zingend toen wij al' nog sliepen

Waar Albert zo hoopvol spreekt over de lente heeft hij ook menigmaal zijn zorgen over het najaar in verzen vervat. In *Najaar* deed hij dat op neerslachtige wijze.

Van den akker keert men huiswaarts, moe en nat en kil
Bloemen worden ruw getroffen, 't voog'lenkoor is stil.

De dichter hield er blijkbaar van zijn lezers – bewust of onbewust – op het verkeerde been te zetten. In *Vogels* is dat handig gedaan; de eerste coupletten gaan duidelijk over vogels, maar daarna schakelt hij ineens over op vliegeniers – noemt de namen Moll en Parmentier, en verwijst naar de Melbourne Race. Renooij blijkt dan plots eenmalig(?) te dichten over het menselijk vernuft en de voortvarende techniek.

Het zijn nog geen vogels, zo rank en zo vrij
De Maker van Alles is grooter dan wij
Doch rustloos blijft immer het menselijk brein
Wie zegt ons hoe of het na jaren zal zijn?

Van de zeker gepubliceerde gedichten behoren er twee van de vier merkwaardig genoeg ook zeker niet tot de betere – dat kan zelfs een niet-kenner zien. In *Van zilver, groen en zwart* probeert Renooij onhandig en lang de spanning er in te houden waar het een uitzicht vanuit zijn zolderraam betreft. Uiteindelijk blijkt het een uienveld met daarop pronkende meeuwen te zijn – samen zilver (de meeuwen), groen (bolgewas) en zwart (de aarde). Inderdaad kan dat een 'symbool van schoonheid, rust en vrede' opleveren, maar Renooij sleept er vóór de clou van alles bij wat het dan toch niet blijkt te zijn. Twee coupletten zijn voldoende om dit te onderschrijven:

Was 't soms een vaandel, met trofeeën volbehangen
Waarnaar, 't zij kunst of sport, vaak uitgaat het verlangen
Kon het een kunstwerk zijn, waarmede hoogbegaafden
Zoowel voorheen als nu den dorst naar schoonheid laafden?

...

't Was van dat alles niets, och neen, 't was veel gewoner
Doch door z'n simpelheid vond ik 't des te schooner

Men zoekt vergeefs ernaar, in kunstpaleis of woning
't Zet geen luister bij, aan 't hof van menig koning

Tenslotte een geheel ander thema, in het langste gedicht. Het zeer zware epos *Na den slag* is vermoedelijk geïnspireerd door de Eerste Wereldoorlog en toont de meest zwartgallige kant van Albert Renooij. Het is ruim vijf pagina's (A4) lang en bevat een schijnbaar eindeloze opsomming van bloederige oorlogstaferelen, inclusief afgerukte ledematen en "hellegloed". Dan pas eindigt de poëet met:

Ieder helpe naar z'n krachten, onversaagd en onvermoeid
Opdat ééns 'de boom des levens', hier op Aarde groeit en bloeit
Als wij allen vast maar willen, en dat toonen telkens weer
Dan moet het ideaal eens komen, 't ideaal De Wapens Néér!

Een kleine tien jaar later brak de Tweede Wereldoorlog uit. Over Renooij's wel en wee in die jaren is niets overgeleverd. Daarná volgden voor hem nog de luttele jaren als getrouwd man. Een korte episode in zijn leven, vol van geluk en leed, waaraan deze publicatie indirect haar bestaan dankt.

~~~~~